

na Kranjsko učiti slovenščine. Ko se je vrnil, je znal toliko kot prej. Šel k izkušnji in jo — prebil. Da je bilo to mogoče, nam morda pojasni sledeče:

Novi škedenjski voditelj Križan je odkrit klerikalec in osebni prijatelj škofa Nagla. Na nobeni klerikalni prireditvi ga ni manjkalo. Pesnil je pod imenom „Ozociatto“ nabožne prigodnice. V svojem domu ima brezštevilno lestencev, podobice in kapelice, da se mora Brezje skriti pred njim. Že par let je hodil o Božiču in Veliki noči po cerkvah napravljat jaslice in božji grob. Tak mož pač z lahkoto napravi izpit na vsaki c. kr. šoli v dobi „liberalnega“ Marchetovega ministrovanja.

Ta slučaj nam ne kaže samo moči klerikalcev tudi že v Trstu, ampak nam tudi slika, koliko je vredno Venizianovo liberalstvo. Kak klerikalec je Križan, je njemu, nevrednemu članu rimske-framasonске lože in osebnemu prijatelju velikega orijenta dobro znano; a nemalo ga ni oviralo, da mu je poveril tako važno šolo in s tem odjedel Slovencu mesto. Dostaviti moram, da oba slovenska kompetenta nista morda iz F. ali Gr. kalibra temveč mirna — morda še preveč — in krotka nasproti magistratu, a nista našla milosti.

Oglejmo si sedaj še moralo „klerikalca“ Križana. V mestu je bil meščanski učitelj z dobro plačo, lepo bodočnostjo in nobeno odgovornostjo.

Sedaj ima manj dohodkov, dela čez glavo in veliko odgovornost, a ni se pomišljal ne trenutke, da je odjedel mesto Slovencu-kolegi. Če je morda gospod P. zapisan za liberalca, pa gospod K. nima gotovo tega madeža. Koliko se on muči s cerkvenim petjem, orgljanjem v raznih cerkvah, a vendar ni našel milosti. Zakaj vse to? Le edino za to, ker je klerikaleem „suprema lex: „Škoduj bližnjemu!“ in ker hodita Venizeanov liberalizem in Naglov klerikalizem tesno objeta, kadar gre proti Slovanom.

## Izpred upravnega sodišča.

**Vpokožitev ravnatelja J. Lapajneteta pred upravnim sodiščem na Dunaju dne 15. junija t. l.\*)**

Njegova pritožba se je glasila: Ivana Lapajneteta, ravnatelja mešč. šole v Krškem, pritožba zoper odlok c. kr. naučnega

\*) Svoječasno smo obljubili, da bomo natančneje poročali o tej pravdi, ki je v marsičem zanimiva in poučna. Danes pričenemo s tem poročilom.

Uredništvo.

„Ne nalagaj si vsega sam! Počij si nekaj časa, da si nabereš novih moči in zopet boš stal čil in krepak pred nami z zastavo v roki.“

„Ne morem, prijatelj, ne morem. Moja duša ne more sedeti mirna za pečjo, ko vidi, da se bije zunaj ljut boj — boj za prosveto in svobodo. Ne morem gledati, da bi drugi delali, jaz pa, ko še imam tudi nekaj moči, počival. Ne gre in ne sme biti tako! Narod potrebuje delavcev in korist vsakega posameznika se mora zapostaviti celokupni koristi narodovi!“

Vzpel se je pokonci in zopet je stal pred menoj oni ponosni Vekoslav, ki smo ga vsi občudovali, ga vprašali za svet in ga ljubili kot svojega očeta...

„Učitelj, ki sedi v teh burnih časih doma in pestuje samo kje v kakem kotu, cepi drva in pomaga še časih prati plenice, ni naroden, ni narodov učitelj! Zdravo, iti moram!“

Gledal sem za njim, kako je stopal pokonci, samozavestno, in inako se mi je storilo.

„Vekoslav, takih nam manjka; a žal, najboljše, najkrepkejšo moči nam ugrablja usoda.“

Izlil sem ostanek v čašo, izpil in šel.

(Dalje.)

ministrstva z dne 14. aprila 1906, št. 13.452, priobčen z odlokom c. kr. okrajnega šol. sveta krškega z dne 18. maja 1906, št. 1106, intimiranim dne 19. maja 1906.

Z izpodbijanim odlokom je naučno ministrstvo zavrnilo moj rekurz proti vpokožitvenem dekretu c. kr. dež. šolskega sveta za Kranjsko z dne 15. julija 1905, št. 3417, ter ga v polnem obsegu potrdilo.

Zoper ta odlok vlagam pravočasno pritožbo, ker sta s pravnega stališča krivični toli 1. uradna predčasna vpokožitev, koli 2. odmeritev pokojnine od letnih aktivitetnih dohodkov v znesku 3060 K, namesto od 3160 K.

Svojo pritožbo opiram na pomanjkljivost upravnega postopanja in na krivo uporabo zakona v izpodbijanem odloku.

Naučno ministrstvo je zavrnilo moj rekurz zoper uradno vpokožitev iz razloga, „da že vrsto let ne poseduje več zmožnosti, opravljati svojih dolžnosti kot učitelj in vodja šole“; na isti razlog je oprl svojo upokožitev tudi dež. š. svet kranjski, oba se pri tem sklicujeta izrečno na § 57. dež. zak. z dne 30. julija 1900, št. 17.

Izguba učne sposobnosti pa ni noben specifičen razlog v smislu § 57 cit.

§ 57 cit. dovoljuje vpokožitev le tedaj, „ako postane član učit. stanu po brezhibnem službovanju zaradi starosti, težkih telesnih ali duševnih napak ali drugih uvaževanja vrednih razmer nesposoben, izpolnovati svoje dolžnosti“. Pogoji v smislu § 57 cit. so torej: a) brezhibno službovanje do vpokožitve; b) po svojem postanku kvalificirana službena nesposobnost. — Naučno ministrstvo, ki me vpokojuje „ker sem že več let za službo nesposoben“, bije, ker obenem priznava obstoj pogoju ad a), samega se po zobeh. Tudi po postanku zatrjevanje moje učne nesposobnosti (pogoj ad b) se ni prav nič povpraševalo; da nisem ne prestar (57 let), ne duševno ali telesno bolan, sem dokazal z javnimi listinami, katere drugo uvaževanja vredne „razmere“ bi me bile storile za nadaljno službo nesposobnega, niti prva, niti druga instances nista ne navedli ne dokazali. (Spominjam, da dež. zakon za Tirolsko tega vpoh. razloga sploh ne pozna, in da bi to mogli biti le konkretni, z učiteljevanjem nezdružljivi odnošaji.)

Izguba učne sposobnosti je nasprotje pridobitve učne sposobnosti. Gotovo se ima tudi učitelj, ki je postal učno nesposoben, upokožiti, ali ne po § 57. cit. dež. zakona, temveč zaradi tega, ker deficira glavni predpogoj njegovega imenovanja za definitivnega učitelja. Kakor so pa državni zakoni določili, kdaj in kako se učna sposobnost pridobi, tako so tudi le državni zakoni poklicani odločevati o vprašanju, kdaj in po kakem postopanju se ima izreči učna sposobnost za izgubljenost. Ako mi je aprila meseca 1871 (kot prvemu ljudskošolskemu učitelju na Kranjskem) c. kr. državna komisija priznala sposobnost, poučevati na meščanskih šolah, potem mi po m. m. te kvalifikacije kranjski deželni šolski svet na podlagi kranjskega deželnega zakona in po istem prikrojenega postopanja ne more vzeti. (K voditeljski sposobnosti zahteva omenjeni zakon, razen učne sposobnosti le še zmožnost k poučevanju krščanskega nauka).

§ 53. novele k drž. šolsk. zakonu (zak. z dne 2. maja 1883) določuje materijelne pogoje izgube pridobljene učne sposobnosti in postopanje za nje ugotovitev. Po § 53. novele zamore deželna šolska oblast učitelju ljudskih šol (v smislu zakona spadajo meščanske šole k tem), katerega službovanja ne zadošča, vzeti izpričevalo učne sposobnosti le tedaj, ako mu je dala priložnost

sposobnostni izpit ponoviti, in ako kandidat tega ni prebil. Še celo v tem zadnjem slučaju dež. šolska oblast ni zavezana, temveč le opravičena, ga iz službe odpustiti, in ga more provizorično porabiti. — Tega drž. zak. določila ni in ni mogel derogirati noben deželni zakon.

Namesto da ste se ravnali po § 53. novele k drž. š. z., sta upravni instanci zlorabili § 57. cit. dež. zak. in si iz tega vira tolažbe onemoglemu kranjskemu učiteljstvu skovati orožje zoper njega. Še več!

Jaz s a m sem dne 3. aprila 1905 — obenem z rekurzom zoper odlok z dne 19. marca 1905 — vložil pri pristojnem c. kr. okrajnem šolskem svetu v Krškem prošnjo, naj se me pripusti k ponovnem sposobnostnemu izpitu iz moje strokovne skupine pred c. kr. izpraševalno komisijo. V rekurzu samem sem prosil ministrstvo, naj se ozira na izid tega ponovljenega izpita, in naj rekurza pred njim ne reši. Ali okrajni šolski svet me do danes k izpitu ni pripustil, in ministrstvo je moje spontano ponudbo, da se dam ponovno pred poklicano komisijo izprašati, popolnoma ignoriralo. —

To postopanje pa znači krivo uporabo zakona, ki je imela za daljno posledico, da je ostalo postopanje upravnih instanc pomanjkljivo.

Svojega upokojitvenega dekreta z dne 19. marca 1905 kranjski dež. šolski svet ni utemeljil s črkico; niti prvotno niti naknadno, ko sem se obenem z rekurzom na ministrstvo obrnil nanj s predlogom, naj vpokojitev utemelji.

Pomanjkanje vsakega upokojitvenega razloga je tvorilo prvo točko mojega rekurza, kot t a k o j o je ministrstvo rešilo ter rekurzu, ker je dež. š. svet nepostavno postopal, z odlokom z dne 12. julija 1905, št. 15.048, n g e d i l o.

Dne 18. julija 1905 mi je bil vročen drugi dekret dež. šol. sveta z dne 15. julija 1905, v katerem se mi je najprej priobčilo ugodno rešitev mojega rekurza in potem razloge, po katerih je c. kr. dež. š. svet odredil mojo vpokojitev.

K d o je sklenil te vpokojitvene razloge, mi ni znano. Vem le, da o razlogih ni razpravljal in ni sklepal postavno in tudi od min. odloka z dne 12. julija 1905 poklicani kolegij dež. šol. sveta, k e r t a v d n e h o d 12. d o 15. j u l i j a n o b e n e s e j e n i i m e l. Pravico pa imam, da sklepa o razlogih vpokojitve isti organ, ki je sklenil vpokojitev. O s e b n o mnenje predsednika dež. š. sveta, ki je na odloku podpisan, ali verjetnejše, sodeč po tonu odloka, dež. šol. nadzornika — odklanjam.

Dejstvo, da se ministerialnega odloka z dne 12. julija 1905 ni priobčilo kolegiju dež. šol. sveta, da se istemu ni dalo priložnosti, posvetovati se in sklepati o razlogih moje vpokojitve, vsebuje kršenje načela kolegialnosti učne uprave ter pomanjkljivost mojemu vpokojitvenju predidóčega postopanja.

Je li je kranjski dež. šol. svet pretresal in s k l e n i l dne 18. julija mi priobčene razloge moje vpokojitve že v k a k i s e j i p r e d 19. m a r c e m 1905, mi ni znano; vendar smatram to okolščino za brezpomembno.

V upravnem postopanju velja zdravo načelo, da se v ogib obnovitvenem postopanju upoštevajo tudi nove, po izpodbijanjem odloku in pred končno rešitvijo se pojavivše okolščine. Jaz sem ostal tudi po 19. marcu 1905 in do 1. junija 1906 v službi, in je šolska oblast tudi ta čas moj pouk nadzorovala. Dež. šolski svet mi dne 15. julija 1905 ni mogel priobčiti vpokojitvenih razlogov, ki jih je morda smatral za utemeljene pred 19. marcem, k i s o s e p a ž e d o 15. j u l i j a i z k a z a l i z a n e r e s n i č n e. Okrajni šolski nadzornik, ki je nadzoroval mene in mešč. šolo od 12. do 15. julija 1905, je našel, kakor obrazložim

pozneje, da moj pouk popolnoma zadovoljuje in se mi je zahvalil za napredek v šoli. Deželni šolski svet ni mogel dne 15. julija 1905 potrditi moje trajne, pred 19. marcem 1905 sklenjene učne nesposobnosti ako na drugi strani po okrajnem šols. nadzorniku konstatiral povoljne rezultate mojega pouka. Dež. šol. svet je zaradi min. odloka z dne 12. julija 1905 moral svojo sodbo o moji učni sposobnosti na podlagi vseh, tudi po 19. marcu se pojavivših okolščin in zlasti poročila okr. š. nadzornika o zadnjem nadzorovanju š. leta 1904/05. obnoviti in ugotoviti v koliko, ev. pred 19. marcem sklenjeni, razlogi niso odpadli ali se izkazali za pomotne.

Kolegiju kranjskega dež. š. sveta, ki je edino bil opravičen me vpokojiti, p a s e s p l o h n i d a l o p r i l o ž n o s t i k p r e t r e s u t e s o d b e, ker je predsednik dež. š. sveta čutil potrebo, tri dni po prejemu min. odloka dati utemeljiti mojo vpokojitev po nepoklicanem faktorju, vrhutega z zastaranimi, neresničnimi razlogi. Ker naučno ministrstvo vzlie mojemu rekurzu tudi v tem pogledu saniranja prvostopnega postopanja ni odredilo, je moja pritožba utemeljena.

Analogija kazenskega in civilnega pravnega reda uči, nadalje da je delitev sodnega izreka in sodnikovih razlogov sama na sebi procesualno nedopusten akt. § 281, št. 5 kpr. in § 477. št. 9 cpr. izreka ta za ničevne vse sodne izreke, katerim niso pridejani nobeni razlogi. Kar velja v sodnem postopanju kot brezpogojno elementarno načelo, tega tudi upravno postopanje, zlasti če ga vodi prva dež. šol. oblast in gre za predčasno in trajno vpokojitev zasluženega šolsk. ravnatelja, ne sme opustiti. Dekreta z dne 19. marca 1905, št. 1035, torej ni mogla zadeti druga usoda, kakor da se je v celoti r a z v e l j a v i l. Zaradi odloka min. z dne 12. julija 1905 me je mogel dež. šol. svet po novem preudarku l e i z n o v a v p o k o j i t i a l i v p o k o j i t v e n o p o s t o p a n j e u s t a v i t i. Za eno ali drugo pa je bilo potreba s e j e d e ž. šolskega sveta, ki se je od merodajnih faktorjev pregrešila. — Da je odlok dež. š. svet z dne 15. julija 1905, št. 3417, smatrati za e d i n i a k t, na katerega podlagi temelji moja vpokojitev, izhaja tudi iz tega, ker se mi je proti njemu dovolil n o v r e k u r z (ne dopolnitev prejšnjega) in v n o v i r e k u r z n i (ne od šol. oblasti določeni) dobi. Ta akt je pa, kakor izvedeno, sad nepostavnega postopanja.

Postopanje zaradi katerega sem bil vpokojen, je bilo končno tudi v toliko pomankljivo, ker se dež. š. svet ni držal predpisa § 40. drž. zak. z dne 35. februarja 1870 št. 11; ta § 40. določa:

Die Inspektoren erstatten über ihre Wirksamkeit (se. didaktisch-pedagogische Aufsicht) an den Landesschulrat Berichte, welche dieser unter Anzeige der darüber gefaßten Beschlüsse und getroffenen Verfügungen dem Unterrichtsminister vorzulegen hat.

Dež. šol. svet kranjski ni referata nadzornika, ki je povzročil vpokojitveno postopanje, nikdar predložil naučnemu ministrstvu. Naučno ministrstvo je v mojem slučaju nastopalo le kot rekurzna inštanca, to sodelovanje pri vpokojitvi sami v prvi stopnji mu je zabranil dež. š. svet.

Izpodbijam tudi ugotovitev moje učne in voditeljske nesposobnosti samo ob sebi.

Ne izpodbijam je, v kolikor izvira iz prostega uvaževanja šolske oblasti in po zakonu izključuje kognicijo tega visokega sodnega dvora.

Pritožujem se:

1. ker je izrek šolske oblasti, da sem za učitelja in voditelja nesposoben, na katerega je oprt vpokojitveni odlok, v n e

združljivem nasprotju z drugimi istodobnimi izreki iste šolske oblasti, ki so ne le priznali, temveč pohvalili moje sposobnosti kot učitelj in voditelj;

2. ker je dejanski stan, na katerem sloni mnenje šolske oblasti o mojih sposobnostih, v nasprotju z akti in v bistvenih točkah tako pomanjkljivo, da se brez popolnitve postopanja zanesljivega mnenja ni moglo oddati; popolnitve pa ministrstvo vkljub mojim predlogom in prošnjam ni odredilo;

3. ker so bili organi šolske oblasti, ki so oddali mnenje o mojih sposobnostih, v stvari prizadete. Jaz sem se sicer pritožil na naučno ministrstvo zaradi prizadetosti teh organov in ga prosil, naj me da nadzorovati po drugem kranjskem dež. š. nadzorniku, naj me pripusti pred c. kr. izpraševalno komisijo itd. A naučno ministrstvo ni ustreglo mojim prošnjam, ne da bi opralo porabljenih zvedencev očitania prizadetosti. Prizadet zvedenec ni noben zvedenec in se ga tudi v upravnem postopanju ne sme zaslišati.

V tem okviru je kognicija visokega sodišča, kakor potrjujejo mnogobrojne njegove razsodbe, nedvomno pripuščena; v mojem slučaju je obenem skrajno potrebne, zakaj očitane pomanjkljivosti niso le madeži administrativnega akta, temveč so prizadejale mojo uradniško smrt, me oropale uživanega spoštovanja.

Visoki sodni dvor, zaradi katerega vnesene misije nisem obupal v nobenem upravnem sporu, prosim, uvaža sledeče izvođe imenovanih razlogov pritožbe.

Dež. š. svet kranjski in naučno ministrstvo, sta uprla moje vpokojenje izrečno na § 57. drž. z. z dne 30. julija 1900.

Ker jima nimam povoda očitati, da nista poznala glasila zakona, sta s tem sklicevanjem sama priznala, da mi ne odrekata, „brezhibnega službovanja“ do vpokojitve, brez katerega pravice do pokojnine sploh ne bi imel.

Starostne doklade se priznavajo kranjskim učiteljem v smislu § 4. dež. zak. z dne 29. novembra 1890 le v slučaju „der von gutem Erfolge begleiteten Dienstleistung“. Šolo nadzirujoča oblast ni le opravičena temveč zavezana, predlagati odklonitev zaprosene starostne doklade, ako je uspeh službovanja nepovoljen in tudi že tedaj „ako ni dober“. Zatorej vsebuje priznanje starostne doklade s strani šolske oblasti za učno osebo popolen in neovrgljiv dokaz, da opravlja svojo službo z dobrim uspehom.

Meni so se priznale brez zadržka vse starostne doklade. Očitania ministrstva, da sem že vrsto let za pouk in vodstvo nesposoben, stoji s tem dejstvom v direktnem nasprotju.

S šolskim letom 1903/04. se je s krško trirazredno meščansko šolo združil, na podlagi ljudskošolske novele ter min. naredb z dne 10. aprila 1885, št. 1985, in 26. junija 1903, št. 22.503, osnovani, dopolnujoč učni kurz. Že po § 5. prvoimenovane naredbe morajo učitelji, katerim se izroči na tem dopolnujočem kurzu, dokazati „mindestens die für die Volksschulen gesetzlich vorgeschriebene betreffende Lehrbefähigung“. Po dež. šol. svetu odobreni statut krškega dopoln. kurza pa mu stavlja za cilj: den Knaben bei gleichzeitiger Festigung und Vertiefung der an der Bürgerschule bereits erworbenen Kenntnisse und Fertigkeiten, den Übertritt an höher organisierte Schulen... zu erleichtern oder sie zur Verwendung als Unterbeamte oder als Kanzleibeamte zu befähigen“ — zahteva torej brez dvoma od učiteljev in učencev povečanih sposobnosti.

Dolžnost šolske oblasti po zakonu in statutu je torej bila, da je pri imenovanju učnih oseb krškega dopolnujočega kurza preiskala njih učne sposobnosti.

Če je meni prepustila vodstvo kurza ter mi poverila poduk v glavnem predmetu, nemškem učnem jeziku, ter ta pouk potem tudi prepustila v mojih rokah, je s tem iznova sama dokumentirala, da me smatra v polni posesti mojih učnih in voditeljskih sposobnosti.

Že ta dejstva jemljejo izpodbijanemu min. odloku, ki datira mojo učno nesposobnost celo izza „vrste let“, ves temelj.

(Konec.)

## Pisarna.

### LV.

Vprašanje: Nadučitelj prosi za pripoznanje 4. službene starostne doklade. Po preteku štirih let po pripoznanju 3. starostne doklade je bil zaradi bolezni upokojen, a je bil dve leti pozneje reaktiviran z istimi pravicami, ki jih je imel pred upokojenjem. Leto pozneje, ko je bil reaktiviran, prosi za pripoznanje 4. starostne doklade, trdeč, da je služil 5 let.

Kako naj se v tem slučaju tolmači § 4. dež. zak. z dne 29. novembra 1890, št. 23. ki pravi: „Stalno nameščeni učitelji imajo po preteku vsakih pet let, katera so prebili v nepretrganem službovanju, pravico do službeno-starostnih doklad.“ Ali je zgoraj opisano službovanje 4+1 leto tako, da je prosilec star. doklado po preteku 5 službenih let priznati ali ne?

Odgovor: V tem slučaju veže šolske gosposke konsekvence, to je, da ostanejo pri obljubi. Ako c. kr. okrajni šol. svet ne pripozna pravice do dotične kvinkvenije, se je treba pritožiti na c. kr. deželni šolski svet, ki mu bo gotovo pripoznal to pravico, katero mu je bil z reaktiviranjem pismeno podelil.

### LVI.

Vprašanje: 1. Ali je dolžno učiteljstvo dati imenik otrok katehetu, ali mu prepustiti na vpogled katalog, odnosno razrednico? Po mojem mnenju ima katehet samo pravico do tednika in pa da lahko svoje učne knjige spravi v miznico.

2. Tuk. katehet je koncem šol. l. 1906/7 dal mojemu sinu iz verouka 5, dasi po krivici in iz sovraštva proti meni. Seveda očitno tega ne smem trditi. Moj deček je imel iz drugih predmetov dobre rede; zato sem ga sprejel v II. razreda nižje skupine v II. razred višje skupine. Katehet pa ga je od verouka spodil iz šole, rekoč: „K., marsi ven!“ Jaz sem ga prijel, pa mi je rekel, da mora deček hoditi v nižjo skupino. Odgovoril sem, da me le postava prisili, da bi otroka pošiljal k verouku v nižjo skupino, drugače ga pa sploh ne bom več poslal k verouku. Pojasnil sem zadevo knezoškofjskemu ordinarijatu in okr. šol. svetu, a ni še odgovora.

Prosim pojasnila.

K. A.

Odgovor: 1. Šolski voditelj ni dolžan dati katehetu imenika šoloobiskajočih otrok; dolžan pa je dati katehetu katalog, iz katerega more on prepisati vse date, ki jih potrebuje za svoj ročni katalog.

2. Ker je Vaša šola dvorazrednica, je mogoče, da imate pri Vas domače učiteljske konference, h katerim Vi kot nadučitelj povabite drugo učno osebo, kateheta in krajnega šolskega nadzornika. Ta domača učiteljska konferenca ima pravico sklepati o tem, kateri otrok, torej tudi Vaš sin, sme prestopiti v višji razred, oziroma v višjo skupino. Dolžnost domače konference je, da se ozira tudi na red iz verouka. Vendar slab